

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Datum 11 juli 2024
Betreft Beantwoording schriftelijk overleg informele Milieuraad
11-12 juli

Geachte voorzitter,

Hierbij bieden wij u, mede namens de Minister van Infrastructuur en Waterstaat, de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp en de Staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, de antwoorden aan op de vragen gesteld in het schriftelijk overleg naar aanleiding van de informele bijeenkomst van milieuministers die zal plaatsvinden op 11-12 juli 2024 te Boedapest, Hongarije.

Hoogachtend,

DE STAATSSECRETARIS OPENBAAR VERVOER EN MILIEU,

C.A. Jansen

DE MINISTER VAN KLIMAAT EN GROENE GROEI

Sophie Hermans

Bijlage

Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat

Agenda informele bijeenkomst van milieuministers

De laatste stand van zaken zoals vermeld in de geannoteerde agenda is gewijzigd. Op donderdag 11 juli zullen tijdens twee werksessies de Europese inzet richting de VN-Klimaatonderhandelingen (hierna: COP29) en waterweerbaarheid (Engels: *Water Resilience*) besproken worden. Tijdens een informele lunch zal op donderdag 11 juli tevens gesproken worden over de circulaire economie in het kader van Europees concurrentievermogen.

Op vrijdag 12 juli vindt er een 3^e werksessie plaats met als onderwerp grensoverschrijdende vervuiling van water en lucht. Tijdens de informele lunch zal de financiering van de groene transitie op het gebied van milieu, klimaat en circulaire economie besproken worden. Het kabinet zal zich ambtelijk laten vertegenwoordigen tijdens de informele bijeenkomst.

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)

1

Vragen en opmerkingen vanuit de fracties en reacties van de bewindspersonen

COP29

1. *De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben nog enkele vragen over de bespreking van de Europese inzet richting de Klimaatconferentie (COP29) in het najaar van dit jaar. Deze leden lezen het volgende in de geannoteerde agenda: "Verder is op COP28 de balans opgemaakt wat betreft de uitvoering van de Overeenkomst van Parijs. In deze Global Stocktake (GST) en de zogenaamde 'UAE Consensus' is afgesproken om het aandeel hernieuwbare energie wereldwijd te verdrievoudigen, om energie-efficiëntie te verdubbelen, en om weg te bewegen van fossiele brandstoffen in energiesystemen." Tijdens de vooronderhandelingen in Bonn in juni dit jaar zijn verdere gesprekken in verschillende onderhandelingsonderwerpen, waaronder National Adaptation Plans, een Gender Action Plan en een Mitigation Work Programme om deze uitkomst te implementeren, op niets uitgelopen. Wat wordt de Nederlandse en Europese strategie in het doorbreken van de huidige impasse in de onderhandelingen? Bereidt de minister zich voor op een concreet aanbod (concreet bedrag in US-dollar) om ontwikkelingslanden financieel te gaan ondersteunen om daarmee de impasse te doorbreken?*

Antwoord

In de VN-klimaatonderhandelingen heeft de Europese Unie (EU) zich altijd gepositioneerd als partij die inzet op een zo hoog mogelijke en realistische ambitie. De EU treedt daarbij op als bruggenbouwer en betrouwbare partner richting ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen en de kleine eilandstaten, onder meer door consequent uitvoering te geven aan afspraken omtrent financiering. Dat zal de EU blijven doen, ook richting COP29. Het kabinet steunt deze algemene opstelling.

Tijdens de informele bijeenkomst van milieuministers vindt een eerste gedachtewisseling plaats tussen ministers over de inzet van de EU richting COP29. De besluitvorming over de daadwerkelijke inzet, en daarmee ook de besluitvorming over de strategie die kan helpen verschillen tussen partijen te overbruggen, vindt plaats na de zomer. Daarin wordt ook meegenomen hoe de EU het Mitigatie Werkprogramma verder wil brengen, onder andere met het oog op de

opvolging van de Global Stocktake. De besluiten over respectievelijk de evaluatie van de Nationale Adaptatieplannen en de herziening van het Gender Action Plan zijn voorzien voor COP29. De onderhandelingen daarover worden dus verder hervat in Bakoe, Azerbeidzjan.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Voor een reactie op de vraag over klimaatfinanciering verwijzen wij graag naar het antwoord op vraag 2.

- 2. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie begrijpen dat de huidige impasse mede wordt veroorzaakt, doordat rijke landen, waaronder de EU, nog niet bereid zijn te onderhandelen over de omvang van de publieke kern van het nieuwe klimaatfinancieringsdoel. Arabische en Afrikaanse delegaties hebben aangegeven dat er een jaarlijks bedrag van 1,1 miljard dollar tot 1,3 miljard dollar vanaf 2025 nodig is, en roepen rijke landen op om met een concreet voorstel te komen en zo de dialoog voort te zetten. Wat is de inzet van de minister in de EU voor het formuleren van een dergelijk voorstel voor het nieuwe klimaatfinancieringsbedrag?*

Antwoord

Het voorstellen van een bedrag door de EU of Nederland is op dit moment prematuur aangezien dit mede afhankelijk zal zijn van belangrijke zaken zoals de manier waarop het klimaatfinancieringsdoel wordt ingericht, welke landen zullen bijdragen en de begunstigden van de middelen. Overigens betreffen de bedragen die door andere partijen zijn genoemd USD 1,1-1,3 biljoen. Tijdens de tussentijdse onderhandelingen in Bonn zijn er aangaande dit voorstel geen grote stappen gezet; het is gebruikelijk dat partijen pas vlak voor of tijdens de klimaatop in het najaar dichter naar elkaar toe bewegen.

- 3. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie lezen ten aanzien van klimaatfinanciering en schuldenproblematiek dat de minister een belangrijke rol ziet voor internationale financiële instellingen en andere vormen van publieke en private financiering van klimaatactie. Toch wordt het grootste deel van klimaatfinanciering in de vorm van leningen gegeven, vaak niet eens onder voordelige voorwaarden, wat de schuldenproblematiek alleen maar verergert en daarmee contraproductief is. Hoe voorziet de minister te voorkomen dat ontwikkelingslanden verder in de schulden worden geduwd bij het genereren van financiële middelen bij inmenging van private financiering en binnen de verantwoordelijkheid van international financial institutions (IFI's)?*

Antwoord

Nederland verstrekt geen publieke klimaatfinanciering in de vorm van leningen aan andere overheden. Waar het gaat om de mobilisatie van private financiering betreft het financiering aan bedrijven die actief zijn in ontwikkelingslanden en niet aan overheden.

Bij de investeringen van internationale financiële instellingen (IFI's), zoals de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds (IMF), staan de behoeften van klantlanden centraal. De financieringsvoorwaarden van IFI's zijn gebaseerd op het vermogen van landen om (concessionele) leningen terug te betalen en zijn vastgelegd in raamwerken die toezien op een beheersbare schuld, zoals de *Sustainable Development Finance Policy* van de Wereldbank en de *Debt Limits Policy* van het IMF. IFI's ondersteunen klantlanden ook actief in het nastreven naar

duurzame overheidsschulden, bijvoorbeeld met beleidsadvies, training aan ambtenaren in klantlanden en door het aanbieden van gunstige leningsvoorwaarden. Het kabinet ondersteunt deze initiatieven via *trustfunds* voor technische assistentie op het gebied van schuldenbeheer en *public finance management*.

Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)

1

4. *De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie zijn van mening dat met name voor adaptatie en klimaatschade ook financiering in de vorm van giften nodig is. Hoe gaat de minister zich ervoor inzetten dat er voldoende financiering in de vorm van giften voor met name adaptatie en klimaatschade in het doel New Collective Quantified Goal on Climate Finance (NCQG) komt te staan? In hoeverre zal de EU volgens de minister in detail met een actieplan komen dat uitstippelt hoe meer klimaatfinanciering wereldwijd naar lokale gemeenschappen stroomt en direct voor hen toegankelijk wordt? Wordt er aandacht besteed aan hoe klimaat-kwetsbare groepen zoals vrouwen en inheemse gemeenschappen meer zeggenschap krijgen over waar internationale klimaatfinanciering terecht komt? Schetst de NCQG hoe lokale klimaatfinancieringsinitiatieven de komende jaren kunnen worden opgeschaald?*

Antwoord

Het kabinet onderschrijft het belang van publieke financiering voor adaptatie, waaronder giften. Gelet op de omvang van de uitdagingen zullen naast publieke financiering echter ook andere financiële bronnen noodzakelijk zijn, waaronder private financiering. Het kabinet zet zich in middels de *Champions Group on Adaptation Finance* en de in 2021 in het leven geroepen *Climate and Development Ministerial*. Naar verwachting zal het besluit over het nieuwe lange termijn klimaatfinancieringsdoel (de NCQG) relatief beknopt zijn. Het kabinet bekijkt nog hoe Nederland hieraan zal bijdragen.

5. *De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie lezen ook dat de inzet van de EU en de minister is dat dat het nieuwe doel er anders uitziet dan het huidige puur kwantitatieve doel. "Het is van belang dat financiering van klimaatactie wordt gezien als mondiaal doel, waarbij ontwikkelde landen het voortouw nemen en er ook een rol is voor opkomende, geïndustrialiseerde economieën." Het oproepen voor een mondiaal doel op dergelijke manier beschadigt het vertrouwen van ontwikkelingslanden door ogenschijnlijk de verantwoordelijkheid van rijke geïndustrialiseerde landen weg te halen, die hun eerdere beloftes op klimaatfinanciering structureel niet zijn nagekomen, op 2022 na. Hoe denkt de minister dit vertrouwen te herstellen om daadwerkelijk een akkoord te kunnen verwezenlijken dat een "belangrijke factor [zal] zijn in de realisatie van ambitieuze klimaatplannen wereldwijd."?*

Antwoord

In het kader van het Klimaatverdrag is overeengekomen dat ontwikkelde landen vanaf 2020 jaarlijks collectief USD 100 miljard mobiliseren voor klimaatactie in ontwikkelingslanden (de zogeheten USD 100 miljard doelstelling). Het recente rapport van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (de OESO) laat zien dat de overeengekomen internationale verplichting van ontwikkelde landen in 2022 is gehaald met een bijdrage van USD 115,9 miljard. Op basis van dit rapport is de verwachting dat de verplichting gemiddeld genomen in de periode 2020-2025 zal worden nagekomen. Dit is belangrijk voor het vertrouwen.

6. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben enkele vragen over klimaatadaptatie en de Internationale Klimaatstrategie (IKS). In de geannoteerde agenda onderstreept de minister de urgentie van klimaatadaptatie en linkt deze aan de uitvoering van het UAE Framework (voor adaptatie) en de Nederlandse bijdrage hieraan via de IKS. Tegelijkertijd wordt in de op 8 mei jl. verstuurde voortgangsbrief (Kamerstuk ... , nr. ..) over de strategie het volgende vastgesteld: 'Zoals aangegeven in de BHOS-begroting 2024 zijn door ombuigingen binnen het ODA-budget de doelstellingen in de Internationale Klimaatstrategie om in 2030 minimaal vier miljoen extra mensen minder kwetsbaar te maken voor klimaatverandering en zeven miljoen mensen extra toegang geven tot veilige en klimaatbestendige drinkwater- sanitaire voorzieningen niet langer haalbaar.' Het lijkt erop dat deze uitspraken elkaar tegenspreken. Kan de minister toelichten hoe de planning en uitvoering van adaptatie uit de IKS, die niet meer haalbaar zijn verklaard, in lijn kunnen zijn met bijdragen aan de implementatie van de doelen uit het UAE Framework?

Antwoord

Het kabinet is geïnteresseerd aan het behalen van de doelen van de Overeenkomst van Parijs en op het gebied van klimaatadaptatie meer specifiek de doelen gedefinieerd in de *Global Goal on Adaptation* en het *UAE Framework for Global Climate Resilience*. Het kabinet zet zich actief in om onze nationale en internationale activiteiten in lijn te brengen met de doelen van het mondiale raamwerk voor klimaatweerbaarheid. Nationaal wordt er bijvoorbeeld gekeken hoe het traject van de herziening van de Nationale Adaptatie Strategie (loopt tot 2026) aansluit bij de doelen van het mondiale raamwerk. Internationaal draagt Nederland via partnerschappen en Nederlandse kennis en kunde actief bij aan het weerbaarder en meer adaptief maken van verschillende landen, zoals bijvoorbeeld Bangladesh, Mozambique, Colombia. Het Partners voor Water Programma en de langjarige partnerschappen tussen Nederlandse drinkwaterbedrijven en Nederlandse waterschappen en hun collega's in het buitenland zijn hier voorbeelden van. De genoemde ombuiging binnen het budget voor ontwikkelingssamenwerking (het ODA-budget) is de aanleiding om de verhoging van de streefwaarden te schrappen en doet niet af aan de internationale rol van Nederland op het gebied van adaptatie.

7. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben tot slot nog enkele vragen over het Europese doel voor 2040 en de UAE Consensus. Volgens de geannoteerde agenda zal de nieuwe Nationally Determined Contribution (NDC) voor 2035 voortvloeien uit het Europese doel voor 2040, waarover momenteel wordt gesproken en dat via de Europese klimaatwet wettelijk bindend wordt voor de EU. Tegelijkertijd stelt het European Scientific Advisory Board on Climate Change (ESABCC) het volgende: "the EU must strive for net emissions reductions of 90-95% by 2040, relative to 1990 levels. These reductions are essential for mitigating climate risks and achieving a sustainable future". Waarom zet Nederland niet in op het doel dat volgens de ESABCC het eerlijke aandeel is dat Europa moet bijdragen? Welke landen moeten volgens de minister het gat wel gaan dichten? Geeft de minister met deze lagere inzet dan wat de wetenschap aangeeft, het Parijsdoel op?

Antwoord

In de Overeenkomst van Parijs en in andere Klimaatverdragen is niet expliciet vastgelegd welk aandeel een partij moet leveren om de mondiale temperatuurdoelen te realiseren. Zodoende bestaan er geen internationaalrechtelijke afspraken over de lastenverdeling tussen staten. Partijen leggen zelf in hun Nationally Determined Contribution (NDC) vast welk aandeel ze zullen leveren ten behoeve van het mondiale klimaatdoel. Wel is in de Overeenkomst van Parijs bepaald dat een NDC een zo hoog mogelijke ambitie dient te bevatten, gebaseerd op billijkheid, waaruit de “gezamenlijke, doch verschillende, verantwoordelijkheden en onderscheiden mogelijkheden in het licht van uiteenlopende nationale omstandigheden” blijken. Ook is vastgelegd dat ontwikkelde landen daarbij het voortouw nemen.

Over de verdeling tussen sectoren en lidstaten wordt pas onderhandeld nadat het doel is overeengekomen. Nederland zal hieraan een bijdrage leveren die zowel rechtvaardig als haalbaar is. Nederland heeft geen eigen NDC, maar is onderdeel van de gezamenlijke Europese NDC. Het kabinet steunt een ambitieuze Een realistische Europese NDC in lijn met wetenschappelijke inzichten en internationale toezeggingen over het binnen bereik houden van 1,5 graden. De EU levert op dit moment een ambitieuze bijdrage aan het behalen aan de doelen van Parijs en zal dat ook in de toekomst blijven doen. De EU heeft daarbij een voortrekkersrol, waarbij zij andere landen wil bewegen om meer ambitie op te nemen in hun NDC, en het meenemen van de resultaten van de Global Stocktake.

PBL heeft een analyse uitgevoerd over de vraag wat de Overeenkomst van Parijs voor Nederland betekent gelet op rechtvaardigheid en haalbaarheid.¹ Bij het bepalen van Nederlandse emissiereductiedoelstellingen spelen namelijk naast rechtvaardigheid ook overwegingen rond nationale haalbaarheid van de emissiereducties een rol. Het kabinet heeft zich gecommitteerd aan de internationale afspraken voor klimaatneutraliteit in 2050. Voor een Europees tussendoel voor 2040 zet het kabinet zich in voor een doel dat gebaseerd is op wetenschappelijke inzichten, dat haalbaar is en voldoet aan de noodzakelijke randvoorwaarden. Daarom staat het kabinet positief tegenover het door de Europese Commissie aanbevolen tussendoel van 90%, waarbij uw Kamer middels een reactie op de motie Erkens is geïnformeerd over het randvoorwaardelijke uitvoeringspakket dat nodig is om het Europese tussendoel mogelijk te maken². Het gaat hier dus om een Europees tussendoel, en niet bijvoorbeeld om een nationale tussendoelstelling voor 2040.

8. *De leden van de VVD-fractie lezen wat betreft de Europese inzet richting de COP29 dat er op de COP29 naar verwachting veel aandacht zal zijn voor een nieuw langetermijndoel voor internationale klimaatfinanciering. Deze leden lezen dat de EU en de minister erop willen inzetten dat het nieuwe doel er anders uit komt te zien dan het huidige puur kwantitatieve doel. Wat betekent dit precies? Hoe zou de minister het doel idealiter willen vormgeven? Als het doel primair gericht moet zijn op de ondersteuning van de meest kwetsbare landen bij de implementatie van hun nationale klimaatplannen, wat vraagt dit dan van Nederland? Hoe ziet het krachtenveld er binnen de EU uit? En hoe staat het met de uitvoering van*

¹ PBL (2024). Wat zijn rechtvaardige en haalbare klimaatdoelen voor Nederland?. Geraadpleegd via: https://www.pbl.nl/system/files/document/2024-03/pbl-2024-wat-zijn-rechtvaardige-en-haalbare-klimaatdoelen-voor-nederland_5439.pdf

² Kamerstuk 2023-24, 317 93, nr. 271

het Glasgow Climate Pact? Wordt hier al door alle landen gehoor aan gegeven? Deze leden zijn in ieder geval blij om te lezen dat de OESO recent heeft bevestigd dat het doel van 100 miljard dollar in 2022 is gehaald.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Antwoord

Het kabinet ziet een financieringsdoel voor zich dat diverse financieringsstromen omvat, met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbaren, en waaraan een bredere groep landen bijdraagt dan op basis van de in 1992 – aan de hand van het toenmalige OESO-lidmaatschap – bepaalde verdeling tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden, en daarbij de huidige economische realiteit als uitgangspunt te nemen met ruimte voor toekomstige groei. Aangezien er in dit stadium nog geen duidelijkheid is over enkele cruciale elementen rondom het doel, waaronder de omvang, mogelijke bronnen en contribuanten, kunnen nog geen uitspraken worden gedaan over wat dit financieel betekent. Voornoemde inzet is in lijn met de EU positie.

Waar het gaat om de in de Glasgow Climate Pact (2021) overeengekomen verdubbeling van adaptatiefinanciering (naar USD 40 miljard in 2025) laat het recente OESO rapport met een bedrag van USD 32,4 miljard in 2022 voortgang zien. Dit rapport bevat uitsluitend de collectieve cijfers en geeft niet aan in welke mate elk land wel of niet aan de oproep voldoet.

9. *De leden van de VVD-fractie lezen dat er op de COP29 ook wordt gesproken over handel in koolstofkredieten. Deze leden zien hier kansen in, maar zijn het met de minister eens dat hiervoor robuuste kwaliteitscriteria moeten worden opgesteld, zodat de gerealiseerde koolstofverwijdering daadwerkelijk bijdraagt aan het behalen van de klimaatdoelen. Aan welke criteria denkt de minister? Wat vinden andere lidstaten hiervan? Hoe gaat er gecontroleerd worden of de handel voldoet aan dergelijke criteria?*

Antwoord

Het is van belang dat (handelen in) koolstofverwijdering niet kan worden gebruikt om de noodzakelijke emissiereducties die op korte termijn nodig zijn uit te stellen. Emissiereductie blijft de absolute prioriteit, het potentieel van koolstofverwijdering wereldwijd is immers beperkt. Daarnaast brengen veel vormen van koolstofverwijdering het risico met zich mee dat de verwijderde koolstof uiteindelijk weer in de atmosfeer terecht komt, denk bijvoorbeeld aan koolstof die door een bos wordt opgenomen en vervolgens weer vrijkomt door een bosbrand.

Nederland, de Europese Commissie en de andere EU lidstaten willen daarom dat er duidelijke regels komen voor het omgaan met risico's van zulke omkeringen, zodat deze worden beperkt en volledig worden aangepakt als deze plaatsvinden. Tevens is het de EU-positie dat enkel de toename in koolstofverwijdering die plaatsvindt door een menselijke interventie in aanmerking komt voor handel onder de VN-regels. Dit is van belang omdat er ook veel koolstofverwijdering plaatsvindt op land en in de oceaan zonder dat daar enige menselijke activiteit bij betrokken is.

Andere criteria waar het kabinet zich via de EU voor inzet om de handel in koolstofkredieten daadwerkelijk te laten bijdragen aan het behalen van de klimaatdoelen en meer klimaatambitie zijn onder andere i) duidelijke boekhoudregels, ii) conservatieve baselines zijn opzichte waarvan de additionele koolstofverwijdering wordt berekend, en iii) robuuste waarborgen zodat koolstofverwijderingsactiviteiten een positieve impact hebben op gemeenschappen en het milieu, naast het beperken van klimaatverandering.

Overigens beogen de EU en Nederland de wettelijke klimaatdoelen op eigen grondgebied te realiseren zonder gebruik van VN-koolstofkredieten uit andere landen. Tot slot, op de internationale koolstofmarkt van de VN wordt toezicht gehouden door een toezichthoudend orgaan, dat naar verwachting ook zal toezien op de door landen (in de toekomst) overeengekomen criteria.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

10. *Tot slot hebben de leden van de NSC-fractie nog een enkele vraag over de Europese inzet richting de VN-klimaatonderhandelingen (COP29). Deze leden lezen dat Nederland eind februari 2025 zijn nieuwe NDC voor 2035 in dient te dienen. Hoe staat het met de voorbereiding op de NDC-2035 in Nederland? Kan de minister aangeven of, en zo ja hoe, de minister van plan is de Kamer hierbij te betrekken?*

Antwoord

Nederland heeft geen eigen NDC, maar is onderdeel van de gezamenlijke Europese NDC. De nieuwe Europese NDC voor 2035 zal voortvloeien uit het Europese klimaatdoel voor 2035, waarover momenteel wordt gesproken en dat via de Europese klimaatwet wettelijk bindend wordt voor de EU. De Kamer is daar via de voorbereiding op de Milieuraad, via de geannoteerde agenda (GA)³, het verslag⁴, de schriftelijke overleggen over de GA's⁵ en het Commissiedebat op 21 maart jl., bij betrokken.

11. *De leden van de D66-fractie constateren dat de geannoteerde agenda vaag blijft over de inzet op het gebied van klimaat en water. Kan de minister concreet aangeven wat zijn inbreng zal zijn namens Nederland op het gebied van waterweerbaarheid en COP29?*

Antwoord

Het kabinet zet in op het wereldwijd stimuleren van een integrale en inclusieve aanpak van adaptatie. De Nederlandse aanpak op water en bodem sturend is hiervan een goed voorbeeld. Dit is in lijn met de Internationale Klimaat Strategie en de Nederlandse Internationale Water Ambitie (NIWA). Mede door de inzet van Nederland de afgelopen jaren is de adaptatie actiecyclus een belangrijk onderwerp geworden binnen de klimaatonderhandelingen. Ook tijdens COP29 zet het kabinet in op het plaatsen van water in het hart van klimaatactie. Een groep van koplopers, waaronder Nederland, geeft tijdens COP29 podium aan water- en adaptatie-oplossingen in het Water Paviljoen om waterweerbaarheid en klimaatadaptatie op hoogpolitiek niveau te agenderen. Hier kan de Nederlandse sector kennis en kunde delen en ophalen om adaptatie actie wereldwijd te versnellen.

12. *De leden van de BBB-fractie vragen hoeveel geld er in dit fonds moet komen, wanneer het fonds geopend wordt en of dit fonds Nederland kan helpen in de uitdagingen die het heeft om te adapteren ten aanzien van klimaatverandering op het gebied van water(infrastructuur) en landbouw.*

Antwoord

³ Milieuraad 17 juni jl.: *Kamerstuk II, 2023-24, 21 501-08, nr. 945*; Milieuraad 25 maart jl.: *Kamerstuk II, 2023-24, 21 501-08, nr. 936*

⁴ Milieuraad 17 juni jl.: *Kamerstuk II, 2023-24, 21 501-08, nr. 953*; Milieuraad 25 maart jl.: *Kamerstuk II, 2023-24, 21 501-08, nr. 944*

⁵ Milieuraad 17 juni jl.: *Kamerstuk II, 2023-24, 21 501-08, nr. 947*; Milieuraad 25 maart jl.: *Kamerstuk 21501-08-938*

Op COP28 werd het besluit genomen ter operationalisering van een fonds voor schade en verlies. Nederland heeft als lid van een voorbereidend comité actief bijgedragen aan de uitkomst. Daarbij heeft Nederland zich er voor ingezet dat het fonds grotendeels is gericht op de minst ontwikkelde landen en kleine eilandstaten en dat het fonds een bredere, vrijwillige financieringsbasis heeft. In totaal werd tijdens COP28 meer dan USD 700 miljoen toegezegd voor het fonds en andere financieringsregelingen voor schade en verlies. Nederland zegde een bijdrage toe van EUR 15 miljoen voor de opstartkosten van het fonds⁶. Naar verwachting is het fonds begin volgend jaar volledig operationeel. Het fonds richt zich uitsluitend op ontwikkelingslanden.

Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

13. De leden van de BBB-fractie constateren dat het aandeel hernieuwbare energie verdriedubbelen een enorme impact zal hebben op het vermogen van Nederland om netcongestie op te lossen. Deze leden vragen of de Nederlandse netcongestieproblematiek en de moeilijkheden die dit Nederland oplevert, voldoende bekend zijn en overgedragen kunnen worden door Europese onderhandelaars. Welke rol krijgt de Nederlandse netcongestieproblematiek in de onderhandelingen? Welke impact kan dit hebben op mogelijke uitkomsten?

Antwoord

Tijdens de COP28 kwamen de partijen overeen om de mondiale capaciteit voor hernieuwbare energie te verdriedubbelen. Voor de EU en Nederland brengt deze doelstelling geen extra lasten met zich mee ten opzichte van de doelstellingen onder het Fit-for-55 pakket. Op Europees niveau is in de Richtlijn voor hernieuwbare energie⁷ afgesproken dat in 2030 minstens 42,5% van de verbruikte energie in de EU uit hernieuwbare bronnen moet komen. De Nederlandse bijdrage aan het EU-doel zoals gecommuniceerd richting de Europese Commissie in het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK)⁸ is een aandeel van 32-42% hernieuwbare energie in 2030, gebaseerd op de raming uit de Klimaat- en Energieverkenning 2023 (KEV2023)⁹. Om de afgesproken doelen te behalen blijft het van groot belang om belemmeringen weg te nemen voor de uitvoering van de energietransitie. In lijn met de eerder gecommuniceerde inzet en de motie Erkens¹⁰ zal Nederland daarom blijven oproepen om gezamenlijk te werken aan een uitvoeringsagenda ter versnelling van de energietransitie, onder andere door het aanpakken van netcongestie, het bevorderen van de aanleg van energie-infrastructuur en versnelling van vergunningverlening.

14. De leden van de BBB-fractie vragen hoeveel de Nederlandse bijdrage voor het NCQG ongeveer zal worden en of dit te bekostigen is bovenop de nationale en Europese doelstellingen die behaald dienen te worden.

Antwoord

Op dit moment zijn de onderhandelingen over het nieuwe lange termijn klimaatfinancieringsdoel nog in volle gang en is nog niet te zeggen hoe groot de Nederlandse bijdrage zal worden. In dit stadium is er nog geen duidelijkheid over enkele cruciale elementen rondom het doel, waaronder de omvang, mogelijke

⁶ Kamerstukken II, 2023-2024 31 793, nr. 256

⁷ Richtlijn (EU) 2023/2413

⁸ Kamerstukken II, 2023-2024, 32813, nr. 1407

⁹ <https://www.pbl.nl/publicaties/klimaat-en-energieverkenning-2023>

¹⁰ Kamerstukken II, 2023-2024, 31 793, nr. 257

bronnen en contribuanten. Daarom kunnen nog geen uitspraken worden gedaan over wat dit financieel betekent. De Nederlandse bijdrage aan internationale klimaatfinanciering staat los van de inspanningen voor het behalen van de vastgestelde nationale en Europese doelstellingen.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Circulaire economie

15. De leden van de VVD-fractie zijn blij om te zien dat circulaire economie als kans voor het versterken van het EU-concurrentievermogen op de agenda staat. Meer stimulans voor bedrijven om te verduurzamen en te innoveren draagt bij aan zoveel mogelijk strategische autonomie als antwoord op de schaarste van grondstoffen. Welke elementen zullen wat de minister betreft deel uitmaken van een derde 'circulaire economie'-actieplan, waarvoor zij wil pleiten bij de Europese Commissie?

Antwoord

Zoals in het Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030¹¹ is aangegeven, wordt nationaal circulaire economie-beleid ontwikkeld en uitgevoerd in een internationale context. Om onze nationale ambitie - Nederland circulair in 2050 - te realiseren, is internationale samenwerking noodzakelijk. Met name op het gebied van wet- en regelgeving heeft, met het oog op de impact en reikwijdte van maatregelen en een gelijk speelveld, een inzet op Europees niveau de voorkeur.

In het schriftelijk overleg ter voorbereiding op de informele Milieuraad van 15 en 16 januari heeft de Kamer een uiteenzetting ontvangen van de Nederlandse wensen voor een derde EU-actieplan Circulaire Economie¹². Het kabinet vindt het van belang om het werk dat onder het huidige EU-actieplan is opgepakt, voort te zetten en ziet kansen om met een derde EU-actieplan de transitie naar een circulaire economie en circulaire bedrijfsmodellen verder te stimuleren. Het kabinet zet in op bindende instrumenten als productregelgeving (waaronder het uitwerken van product-specifieke maatregelen onder de Kaderverordening Ecodesign¹³), en herzieningen van Europese wetgeving die door de huidige Commissie al waren aangekondigd, waaronder een bredere herziening van de Kaderrichtlijn afvalstoffen (Kra)¹⁴, de Richtlijn voor afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA)¹⁵, en de Richtlijn voor het beperken van gevaarlijke stoffen in elektrische en elektronische apparatuur (RoHS)¹⁶. Ook wil het kabinet de financiering van circulaire businessmodellen via private financiering en Europese subsidies stimuleren. Tevens pleit het kabinet voor het stimuleren van het gebruik van duurzame koolstof in de chemische industrie, ter ondersteuning van de transitie richting een circulaire economie.

In een circulaire economie vallen de milieueffecten van grondstoffen voor productie en consumptie binnen de grenzen van wat onze planeet aankan. Het kabinet ziet graag in een derde EU-actieplan uitgewerkt wat de planetaire grenzen betekenen voor het grondstoffengebruik in de EU. Tot slot hecht het kabinet er waarde aan dat in het derde EU-actieplan maatregelen worden genoemd waarmee de EU en haar lidstaten op mondiaal niveau de noodzaak van de transitie naar een

¹¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnotas/2023/02/03/nationaal-programma-circulaire-economie-2023-2030>

¹² Kamerstukken II, 2023-2024, 21 501-08, nr. 925

¹³ COM (2022) 142

¹⁴ Richtlijn (EG) 2008/98

¹⁵ Richtlijn (EU) 2024/884

¹⁶ Richtlijn (EU) 2011/65

circulaire economie uitdragen, bijvoorbeeld via wereldwijde kennisuitwisseling en inbedding van duurzaam grondstoffengebruik in multilaterale milieuovereenkomsten.

Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

16. De leden van de D66-fractie constateren dat eerder dit jaar het Europees Parlement heeft ingestemd met het voorstel voor recht op reparatie. Dit is een mooie stap richting een circulaire en duurzame toekomst. Klopt het dat met dit voorstel niet is geregeld dat producenten verplicht worden om onderdelen te leveren aan niet professionele reparateurs (zoals bijvoorbeeld repaircafé's)? Is de minister het met deze leden eens dat ook repaircafé's de mogelijkheid zouden moeten hebben om reserveonderdelen te bestellen om producten te kunnen repareren? Zo ja, op welke manier gaat de minister zich hier in Europa hard voor maken?

Antwoord

In het voorstel voor een reparatie-richtlijn¹⁷ is de verplichting tot reparatie van toepassing op die producten waarvoor Europese ontwerpisen gelden, zoals vastgesteld onder de Ecodesign verordening (o.a. vaatwassers en wasmachines en in de toekomst smartphones en tablets). De Ecodesign wetgeving vereist dat deze producten beter te repareren zijn en dat producenten informatie delen over hoe een product te repareren is. Hierbij wordt ook gelet op de beschikbaarheid en de prijs van reserveonderdelen en het gemak van demontage. Welke verplichtingen en welke reserveonderdelen voor professionele en niet-professionele reparateurs zullen gelden wordt via de Ecodesign verordening uitgewerkt in product-specifieke regelgeving. In aanvulling hierop staat in het voorstel voor een reparatie-richtlijn dat reparateurs en consumenten voor een redelijke prijs reserveonderdelen moeten kunnen kopen.

Ter illustratie: in de Ecodesign eisen voor smartphones en tablets, die in juni 2025 van kracht worden, staat dat reserveonderdelen 7 jaar na de datum waarop het product voor het laatst in de handel is gebracht beschikbaar moeten zijn. Bepaalde onderdelen die moeilijk te vervangen zijn en die specifieke reparatievaardigheden vereisen zijn alleen voor professionele reparateurs beschikbaar. Makkelijker te repareren onderdelen, zoals de batterij of de achterkant van een smartphone, moeten ook aan niet-professionele reparateurs en consumenten beschikbaar worden gesteld. Afhankelijk van de productgroep en de situatie is er dus een verplichting tot het wel of niet moeten leveren van reserveonderdelen aan (onder meer) *repaircafé's*.

17. De leden van de D66-fractie constateren dat eerder dit jaar de Europese Raad ook een deal bereikte over nieuwe regels op het gebied van greenwashing (Green Claims). Hoe kijkt de minister naar het voorstel vanuit de Europese Raad? Welke gevolgen gaat dit hebben voor de Nederlandse aanpak van greenwashing en de wet- en regelgeving daaromtrent?

Antwoord

De *Green Claims* Richtlijn is een belangrijk voorstel om *greenwashing* tegen te gaan¹⁸. Europese regels zijn van belang om te zorgen dat de eisen aan de onderbouwing van- en communicatie over milieuclaims worden geharmoniseerd. Hierdoor wordt een gelijk speelveld en duidelijkheid voor handhavers en consumenten gegarandeerd. Door deze nieuwe regels kunnen bedrijven die zich écht inzetten voor verduurzaming, zich effectief onderscheiden. De Groene Claims

¹⁷ COM (2023) 155

¹⁸ COM (2023) 166

Richtlijn moet bijdragen aan de betrouwbaarheid van alle milieucclaims en keurmerken.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Het compromis dat de Raad heeft bereikt wordt door het kabinet positief beoordeeld. Verdergaande harmonisatie van eisen is niet in het compromis opgenomen omdat daar onvoldoende steun voor was binnen de Raad. Naar verwachting worden de verdere onderhandelingen (de triloog-fase) met het Europees Parlement het komend half jaar gestart. Nadat er een definitief akkoord wordt bereikt, werken de lidstaten via eigen intern toepasselijke methode de Richtlijn uit in nationale wetgeving, zodat zij hetzelfde afgesproken eindresultaat behalen. Gezamenlijk met de Richtlijn 'Grotere rol voor de consument bij de groene transitie'¹⁹ die bepaalde misleidende generieke termen verbiedt, vormt het *Green Claims* voorstel een belangrijk onderdeel van de Nederlandse aanpak om *greenwashing* tegen te gaan. Europese wetgeving om *greenwashing* te bestrijden levert het meeste effect op en wordt daarom door het kabinet als uitgangspunt genomen.

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

18. De leden van de D66-fractie lezen in de geannoteerde agenda dat de minister in zal zetten op het opstellen van een derde actieplan voor circulaire economie. Daarnaast lezen deze leden dat de focus van het nieuwe Hongaarse voorzitterschap zal liggen bij concurrentievermogen en economische kansen voor de EU op circulair gebied. Is de minister het met deze leden eens dat import van goedkoop plastic (en andere materialen en grondstoffen) het voortbestaan van circulaire industrie in Europa bemoeilijkt? Welke stappen gaat de minister in Europees verband zetten om circulaire bedrijven die het nu moeilijk hebben te ondersteunen? Welke concrete voorstellen gaat hij doen voor een derde actieplan circulaire economie? Is de minister bereid om op Europees niveau te pleiten voor een Europese circulaire industriepolitiek of een Europese recyclestrategie? Is de minister bereid om op Europees niveau te pleiten voor eerlijke prijzen voor diverse grondstoffen zowel voor grondstoffen van binnen de EU als van daarbuiten, zodat gerecyclede grondstoffen een eerlijke kans maken tegenover virgin grondstoffen? Zo ja, op welke manier gaat de minister daar concreet aandacht voor vragen?

Antwoord

De leden van de fractie van D66 hebben meerdere vragen gesteld over de inzet op een derde EU-actieplan Circulaire Economie en focus van het Hongaars voorzitterschap op het concurrentievermogen en de economische kansen voor de EU op circulair beleid. Deze worden hieronder separaat beantwoord.

Is de minister het met deze leden eens dat import van goedkoop plastic (en andere materialen en grondstoffen) het voortbestaan van circulaire industrie in Europa bemoeilijkt?

Ja. Import van goedkope en niet-circulaire materialen bemoeilijkt de transitie naar een duurzame Europese circulaire economie. Om de transitie naar een circulaire economie te ondersteunen, heeft Nederland zich in Brussel sterk uitgesproken voor (sectorale) productregelgeving die circulariteitseisen stelt aan producten op de Europese interne markt. Zo heeft Nederland zich onder andere tijdens de onderhandelingen over de Verpakkingenverordening, conform de motie van Esch

¹⁹ Rijksoverheid, 'Consumenten beter beschermd tegen misleidende duurzaamheidsclaims', <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/04/17/consumenten-beter-beschermd-tegen-misleidende-duurzaamheidsclaims>

en Van der Graaf²⁰, ingezet voor een Verordening die een belangrijke stap zou zetten richting verduurzaming van de verpakkingketen. Een voorbeeld is de verplichte toepassing van een bepaald percentage plastic recycalaat in nieuwe verpakkingen. Dit zorgt ervoor dat de afzetmarkt voor plastic recycalaat wordt versterkt en de markt voor virgin plastics (gemaakt van fossiele grondstoffen zoals olie en gas) wordt ingeperkt. Geïmporteerde plastic verpakkingen uit derde landen mogen alleen op de EU-markt worden gebracht, wanneer deze voldoen aan deze Europese vereisten. Ook de productie van het recycalaat voor plastic verpakkingen moet aan gelijkwaardige eisen voldoen als de Europese geldende regels. Tegelijkertijd blijft het kabinet zich over het algemeen terughoudend opstellen ten opzichte van de unilaterale toepassing van Europese productiestandaarden op geïmporteerde producten, omdat dit raakt aan het recht van derde landen om het eigen systeem van wet- en regelgeving in te richten. Dergelijke maatregelen moeten conform zijn met de regels van de Wereldhandelsorganisatie (Engels: World Trade Organisation, WTO) en bij het opstellen ervan moeten legitieme belangen van derde landen gerespecteerd worden. Zie voor een toelichting de Kamerbrief over onderhandelingsresultaten Europese Verpakkingenverordening²¹.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Welke stappen gaat de minister in Europees verband zetten om circulaire bedrijven die het nu moeilijk hebben te ondersteunen?

In het schriftelijk overleg ter voorbereiding op de informele Milieuraad van 15 en 16 januari heeft de Kamer een uiteenzetting ontvangen van de Nederlandse wensen voor een derde EU-actieplan Circulaire Economie. Het kabinet wil zich onder meer blijven inzetten op EU-regelgeving om circulaire bedrijfsmodellen te stimuleren ten opzichte van lineaire bedrijfsmodellen. Het kabinet zet zich bijvoorbeeld in om de toepassing van recycalaat in Europese wetgeving te verplichten, waaronder in verpakkingen tijdens de onderhandelingen in de Verpakkingenverordening, in textiel in de lopende onderhandelingen voor de herziening van de Kaderrichtlijn afvalstoffen en in voertuigen in de lopende onderhandelingen over de Verordening voor circulaire voertuigen. Hiermee wordt een gelijk speelveld gecreëerd in de Europese Unie ten behoeve van de transitie naar een EU circulaire economie. Het kabinet zal zich blijven inzetten voor het verplichten van toepassing van recycalaat, waaronder bij de uitwerking van de productspecifieke maatregelen onder de Kaderverordening Ecodesign.

Welke concrete voorstellen gaat hij doen voor een derde actieplan circulaire economie? Is de minister bereid om op Europees niveau te pleiten voor een Europese circulaire industriepolitiek of een Europese recyclestrategie?

Zoals in het schriftelijk overleg ter voorbereiding op de informele Milieuraad van 15 en 16 januari jl. met de Kamer is gedeeld²², pleit Nederland voor de publicatie van een derde EU-actieplan Circulaire Economie, om het werk dat onder het huidige EU-actieplan Circulaire Economie is opgepakt, voort te zetten. Tijdens het eerste EU-actieplan Circulaire Economie (2015-2019)²³ lag de focus op het afvalmanagement, de “achterkant” van de productketen. In het tweede EU actieplan (2020-2024)²⁴ lag het zwaartepunt op het verduurzamen van de gehele levenscyclus van producten en kwam de aandacht meer te liggen op de voorkant van de keten, op bijvoorbeeld productontwerp. Het kabinet ziet kansen om met

²⁰ Kamerstukken II, 2023-2024, 22 112, nr. 3788

²¹ Kamerstukken II, 2023-2024, 22 112, 3958

²² Kamerstukken II, 2023-2024, 21 501-08, nr. 925

²³ COM (2015) 614

²⁴ COM (2020) 98

een nieuw actieplan de transitie naar een circulaire economie en circulaire bedrijfsmodellen verder te stimuleren. Het kabinet meent dat een derde EU-actieplan Circulaire Economie een geschikt instrument is om de ontwikkeling van de Europese circulaire industrie te ondersteunen en om de strategie te bepalen voor de verdere verduurzaming van de hele levenscyclus van producten, waaronder hoogwaardige recycling. Het kabinet wil daarom inzetten op instrumenten als productregelgeving (waaronder de uitwerking van product-specifieke maatregelen onder de Kaderverordening Ecodesign) en herzieningen van Europese wetgeving die door de huidige Commissie al waren aangekondigd, waaronder een grondige herziening van de Kaderrichtlijn afvalstoffen (Kra)²⁵, de Richtlijn voor afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA)²⁶, en de Richtlijn voor het beperken van gevaarlijke stoffen in elektrische en elektronische apparatuur (RoHS)²⁷. Ook wil het kabinet de financiering van circulaire businessmodellen via private financiering en Europese subsidies stimuleren. Tevens pleit het kabinet voor het stimuleren van het gebruik van duurzame koolstof in de chemische industrie, ter ondersteuning van de transitie richting een circulaire economie. In een circulaire economie vallen de milieueffecten van grondstoffen voor productie en consumptie binnen de grenzen van wat onze planeet aankan. Het kabinet ziet graag in een derde EU-actieplan uitgewerkt wat de planetaire grenzen betekenen voor het grondstoffengebruik in de EU. Tot slot hecht het kabinet er waarde aan dat in het EU-actieplan maatregelen worden genoemd waarmee de EU en haar lidstaten op mondiaal niveau de noodzaak van de transitie naar een circulaire economie uitdragen, bijvoorbeeld via wereldwijde kennisuitwisseling en inbedding van duurzaam grondstoffengebruik in multilaterale milieuovereenkomsten.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Is de minister bereid om op Europees niveau te pleiten voor eerlijke prijzen voor diverse grondstoffen zowel voor grondstoffen van binnen de EU als van daarbuiten, zodat gerecyclede grondstoffen een eerlijke kans maken tegenover virgin grondstoffen? Zo ja, op welke manier gaat de minister daar concreet aandacht voor vragen?

Het klopt dat gerecyclede grondstoffen nu veelal nog slecht kunnen concurreren met primaire grondstoffen. Dat heeft er mee te maken dat de meeste primaire grondstoffen eigenlijk te goedkoop zijn omdat niet betaald wordt voor de maatschappelijke kosten, zoals milieuvervuiling. In de Kamerbrief over circulair klimaatbeleid²⁸ heeft het vorige kabinet aangegeven nader te bezien welke financiële prikkels mogelijk zijn, rekening houdend met de handelingsperspectieven van bedrijven en het internationale speelveld. Hiernaar wordt nu een verkenning uitgevoerd. Deze is nog niet afgerond dus het kabinet zal nog niet bij deze informele bijeenkomst van milieuministers, vooruitlopend op het regeerprogramma en de uitkomsten van deze verkenning, pleiten voor specifieke nieuwe stappen op Europees niveau.

19. De leden van de BBB-fractie lezen dat er voor een derde 'circulaire economie'-actieplan gepleit gaat worden door de minister. Welke concrete maatregelen zijn worden daarbij voorgesteld en hoe bindend is dit?

Antwoord

²⁵ Richtlijn (EG) 2008/98

²⁶ Richtlijn (EU) 2024/884

²⁷ Richtlijn (EU) 2011/65

²⁸ Kamerstukken II, 2023-2024, 32 831, nr. 1397

Verwezen wordt naar de beantwoording bij vraag 15.

Waterweerbaarheid en waterkwaliteit

20. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie zijn positief over de erkenning dat klimaatverandering leidt tot veel grotere waterrisico's voor onder andere Nederland. Wát er moet gebeuren, zegt de minister niet. Het onderwerp vanuit Nederlands perspectief staat uiteraard wel regelmatig op de agenda, maar biedt ook geen inzicht of oplossingen voor de Europese dimensie. De recente overstromingen in Duitsland en in 2021 ook in Limburg laten zien dat onvoorspelbare stortbuien, maar ook periodes met langdurige regenval, tot grote overlast en schade kunnen leiden. Vergeleken met Duitsland viel de schade in Nederland de laatste keren erg mee. Dat lag onder andere aan de betere hoogwaterbescherming. Deze leden wijzen erop dat het niet alleen een kwestie is van hogere dijken hier, maar ook van lagere dijken dáár. Wij hebben het hier droog gehouden, juist omdat in Duitsland rivieren buiten hun oevers traden en zo veel water pas later en geleidelijker Nederland bereikte. Goed voor Nederland, maar met grote schade in Duitsland tot gevolg. Deze leden wijzen erop dat Duitsland voornemens is om in het kader van de klimaatadaptatie zijn hoogwaterbescherming nu op te hogen naar Nederlands voorbeeld en zo zijn eigen steden en dorpen beter te beschermen. Het gevolg hiervan is vermoedelijk wel een veel lager waterbergend vermogen van Duitsland, en dus een groter overstromingsrisico in Nederland. Klopt het dat daarmee onze eigen hoogwaterbeschermingsplannen alweer achterhaald zijn? Is hier overleg over in Europees of bilateraal verband? Moet er niet voor elke grote grensoverschrijdende rivier een inclusief plan komen waarin de risico's van hoog en laag water voor de scheepvaart, omgeving, natuur en landbouw worden bepaald? Immers alles wat boven of benedenstrooms gebeurt, heeft gevolgen voor boven én beneden. Dijken en uiterwaarden, stuwen en vaargeulen, bruggen en sluizen, industrie en landbouwlozingen, koelwater, grindwinning; alles heeft invloed op elkaar en dus ook op wat in andere landen kan. Deze leden zouden graag zien dat er een Europese variant komt van 'water en bodem sturend', die richtlijnen opstelt en belangen afweegt die grensoverschrijdende effecten hebben. Is de minister bereid dit te bepleiten en hier initiatieven toe te nemen?

Antwoord

Met betrekking tot de vragen over waterweerbaarheid in de Europese context wordt verwezen naar de recente verzamelbrief²⁹ over verschillende actualiteiten uit het waterdomein. Deze brief beschrijft in de breedte hoe we samen met andere overheden en ook samen met onze buurlanden continu werken om Nederland ook in de toekomst veilig te houden en van voldoende schoon water te kunnen blijven voorzien en hoe we ons inzetten om water en bodem sturend te laten zijn in de ruimtelijke ontwikkeling. Dit door middel van nationaal beleid en bestuurlijke samenwerking op weg naar de Nota Ruimte.

²⁹ Kamerstukken II, 2023-2024, 27 625, nr. 670

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Specifiek wordt ook beschreven hoe wij de samenwerking met Duitsland, maar ook met onze andere buurlanden, versterken. Voor het verminderen van risico's van extreem hoge afvoeren in het Nederlandse stroomgebied van de Rijn en de Maas zijn maatregelen in de meest nabijgelegen gebieden, zoals Noordrijn-Westfalen, Vlaanderen, Wallonië en Luxemburg het meest van belang. Daarom is ook specifiek ingezet op het versterken van de samenwerking in deze grensoverschrijdende regionale stroomgebieden en de bilaterale samenwerking voor de Neder-Rijn en Grensmaas. De samenwerking ziet ook toe op het voorkomen van bovenstroomse maatregelen met een negatief effect voor Nederland, ook voor laagwater situaties. Over dit alles zijn afspraken gemaakt in de Internationale Commissie ter Bescherming van Rijn (ICBR) en de Internationale Maascommissie (IMC).

Bij dijkversterkingsprojecten wordt in Nederland al rekening gehouden met extreme afvoeren op basis van de situatie in het buitenland. Plannen worden waar nodig periodiek geactualiseerd. Nederland is als benedenstrooms land gebaat bij Europese regelgeving. Binnen deze riviercommissies vindt onder andere afstemming van de implementatie van de Richtlijn Overstromingsrisico's plaats, hoogwatervoorspellingen en omgaan met laag water. Daarnaast is actualisering van de klimaatadaptatiestrategie van de ICBR één van de activiteiten van de ICBR zoals vastgesteld bij de Ministersconferentie in 2020 met als doel om te komen tot een duurzaam beheerd en klimaatbestendig Rijnstroomgebied.

In de Maas wordt gewerkt met een plan van aanpak laagwater. De inzet van het kabinet is om de samenwerking binnen de internationale riviercommissies te versterken en het *EU Water Resilience Initiative*, dat ook ingaat op grensoverschrijdende samenwerking, te ondersteunen. Via bestaande programma's en trajecten (waaronder het programma Integraal Riviermanagement en de Deltaprogramma's Zoetwater en Waterveiligheid) wordt ook gezien waar aanvullende internationale samenwerking of afspraken nodig zijn. Met bovengenoemde activiteiten, wordt ook in internationaal verband, invulling gegeven aan "water en bodem sturend".

21. De leden van de NSC-fractie vragen of al duidelijk is wanneer de mededeling over 'water resilience' zal worden gepubliceerd en of Nederland daarop gaat aandringen bij de informele Milieuraad.

Antwoord

De mededeling van de Europese Commissie over het "Water Resilience Initiatief" (WRI) werd in het voorjaar verwacht maar is uitgesteld. Hierna is wel het Europese Klimaatarisico-onderzoek (EUCRA) gepubliceerd³⁰ dat een onderbouwing van de noodzaak van het initiatief verzorgt, maar er is nog geen mededeling over het WRI gedaan. Tijdens de informele bijeenkomst van de milieuministers in Boedapest wordt het onderwerp besproken en zal het kabinet het belang ook benadrukken.

22. De leden van de NSC-fractie zijn verheugd te zien dat het 'one out all out'-principe in de Kaderrichtlijn Water vervangen lijkt te worden door een beoordelingsmethodiek die een algemener beeld geeft over de stand van het oppervlaktewater. Deze leden vragen hoe de minister dit onderhandelingsresultaat beoordeelt en of hij dit als een werkbare oplossing voor Nederland ziet. Ook zijn deze leden benieuwd naar de nieuwe doelen die al voor na 2027 gesteld zullen worden. Kan de minister inzicht geven wanneer hij verwacht dat daar meer over bekend zal worden?

³⁰ <https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment>

Antwoord

Op 27 juni jl. is de Kamer geïnformeerd over de appreciatie van het bereikte tussenresultaat³¹ in de onderhandelingen over een wetsvoorstel van de Europese Commissie tot wijziging van de Richtlijn Prioritaire Stoffen, de Grondwaterrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water (KRW)³². In het algemeen is het kabinet zeer tevreden met het bereikte resultaat. Het is zeker niet zo dat het 'one out all out'-principe³³ in de Kaderrichtlijn Water wordt vervangen of geschrapt. In de Kamerbrief van 22 februari 2024³⁴ is ook steun door het vorige kabinet uitgesproken aan de ambitie om uiteindelijk alle doelen te realiseren. Dat is immers een voorwaarde voor schoon en gezond water. Tegelijk is duidelijk dat het 'one out all out'-principe ongeschikt is om de verbetering van de waterkwaliteit zichtbaar te maken. In het tussenresultaat is daarom een opdracht aan de Europese Commissie opgenomen om een aanvullende indicator voor dit doel in de KRW op te nemen. Weliswaar geeft dit een afhankelijkheid van de Commissie, maar op basis hiervan kunnen Nederland en andere lidstaten de Commissie wel aansporen dit op te pakken. Het tussenresultaat heeft de instemming van de lidstaten en vormt de basis voor de triloog-onderhandelingen met het Europees Parlement, die vermoedelijk het laatste kwartaal van 2024 gaan starten onder Hongaars voorzitterschap.

23. De leden van de BBB-fractie hebben zorgen over de internationale samenwerking op het gebied van water en dan met name de waterkwaliteit. Nederland is een delta en daarmee ligt het risico om het afvalputje van Europa te zijn op de loer. Nederland is dus erg afhankelijk van de internationale samenwerking. Weliswaar wordt er veel samengewerkt in internationale riviercommissies, maar, zoals de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) ook aangeeft: dit heeft nog niet geleid tot bindende afspraken. Deze leden willen daarom graag weten wat de inzet van de minister op dit onderwerp is en welke rol de Europese Commissie hierin kan spelen. Zolang er enkel vrijblijvende afspraken gemaakt worden, loopt Nederland het risico op te draaien voor problemen die in het buitenland ontstaan. Deelt de minister deze mening en wat is de visie van de minister hierop?

Antwoord

In de eerste plaats wordt voor de beantwoording verwezen naar de antwoorden op eerdere vragen over dit onderwerp, zoals de Kamer die ontving bij brief van 21 december 2022³⁵. Nederland is als benedenstrooms land gebaat bij grensoverschrijdende afspraken en Europese regelgeving. Het is echter niet zo dat Nederland in algemene zin het afvoerputje van Europa is. Er is sprake van een beeld dat verschillend is per stof en per locatie. Zo geldt dat voor nutriënten de Rijn best schoon is bij binnenkomst in ons land en dat ook voor de Maas de opgave met betrekking tot waterkwaliteit slechts beperkt is. Met name in enkele grensoverschrijdende beken is sprake van een probleem met nutriënten, maar de omvang van de problematiek verschilt tussen grensregio's³⁶. Het is van belang hierover het gesprek aan te gaan, maar dit moet steeds zijn

³¹ Kamerstukken II, 2023-2024, 27 625, nr. 672

³² COM(2022) 540, Kamerstuk II, 2022-23, 22 112, nr. 3587

³³ Het 'one out all out-principe' uit de KRW betekent dat als een waterlichaam op basis van één parameter niet voldoende scoort, de eindscore van het hele waterlichaam 'rood' is en als niet goed wordt beoordeeld.

³⁴ Kamerstukken II, 2023-2024, 27 625, nr. 664

³⁵ Kamerstukken II, 2023-2024, 27 625, nr. 598

³⁶ Zie ook Aanhangsel Handelingen II 2021/22, nr. 1569

Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

toegespitst op de specifieke problemen die er zijn. Dit betekent dat in de eerste plaats het overleg moet plaatsvinden met het betreffende buurland en de internationale riviercommissies, en niet gelijk met de Europese Commissie. De Europese Commissie kan gevraagd worden te bemiddelen als er geen overeenstemming wordt bereikt en is ook betrokken bij de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Wat betreft die bi- en multilaterale overleggen zijn er ook bindende afspraken gemaakt. Zo zijn in Rijnverband al diverse afspraken vastgelegd met onze bovenstroomse partners om de verontreiniging door chemische stoffen sterk te reduceren³⁷. Tegelijk zijn nog niet alle grensoverschrijdende problemen opgelost en geldt op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW)³⁸ wel een resultaatsverplichting om per 22 december 2027 aan de doelen te voldoen. Dit betekent dat ingezet wordt op verdere bespreking van de grensoverschrijdende problematiek met onze buitenlandse partners, zowel bilateraal als in de internationale riviercommissies. Uiteindelijk biedt de KRW een escalatiemogelijkheid richting de Europese Commissie.

In het verlengde hiervan moeten eind 2027 op grond van de KRW de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's) worden vastgesteld voor de volgende planperiode (2028-2033). Hierin wordt verantwoording afgelegd over het halen van de KRW-doelen per 2027. Voor de doelen die niet per 2027 worden gehaald, moet hierin worden aangegeven welke legitieme uitzonderingsmogelijkheid wordt toegepast. Ook hiervoor kan nodig zijn dat gesprekken gevoerd zijn met de buurlanden en dat de Europese Commissie is ingelicht. Daarnaast wordt in deze nieuwe plannen het KRW-beleid voor de periode 2028-2033 vastgelegd. Het gaat dan om de nieuwe ambities, doelen en maatregelen voor de volgende planperiode.

Ook ná 2027 zal het bereiken en behouden van een goede waterkwaliteit en voldoende (grond)waterbeschikbaarheid blijvende inzet vragen. Volgens de KRW moeten binnen een stroomgebied waar het watergebruik grensoverschrijdende gevolgen kan hebben, de vereisten voor het bereiken van de milieudoelstellingen van de KRW, en in het bijzonder alle maatregelenprogramma's, worden gecoördineerd voor het gehele stroomgebiedsdistrict. Daartoe wordt een overkoepelend internationaal deel van de SGBP's opgesteld. Dit gebeurt in de internationale riviercommissies.

24. De leden van de BBB-fractie vragen de minister om een appreciatie van het akkoord dat in de Raad is gesloten op 19 juni 2024 omtrent de Kaderrichtlijn Water, de Grondwaterrichtlijn en de Richtlijn prioritair stoffen. In het bijzonder vragen deze leden naar de voortgang rondom het schrappen van het principe 'one out all out'.

Antwoord

Verwezen wordt naar de beantwoording bij vraag 21.

Klimaatadaptatie

25. De leden van de VVD-fractie constateren dat de Nederlandse zomers droger zullen worden en de winters natter. Omdat de gevolgen van de klimaatverandering steeds zichtbaarder worden, zijn klimaatadaptatie en het vergroten van de weerbaarheid tegen klimaatrisico's wat deze leden

³⁷ Nationaal Waterprogramma, Kamerstukken II, 2021-2022, 35 325, nr. 5

³⁸ Richtlijn (EG) 2000/60

betreft van groot belang. Vanwege het door het KNMI voorspelde kantelpunt, waarbij veranderingen ineens sneller gaan als de gemiddelde temperatuurstijging boven een bepaalde drempelwaarde komt, is het goed om zo goed mogelijk voorbereid te zijn op en hulpverlening paraat te hebben bij extreme weersomstandigheden. Onderlinge bijstand tussen de EU-landen op het gebied van kennis en operationele inzet bij bijvoorbeeld overstromingen en natuurbranden kan hierbij van grote meerwaarde zijn. Hoe verloopt momenteel de samenwerking binnen RescEU en welke rol speelt de minister hierin? Kan de minister bijvoorbeeld gebruik maken van kennis, kunde en materieel van andere, meer zuidelijke landen, als het gaat om de preventie en de bestrijding van natuurbranden? En in welke mate is de interoperabiliteit gewaarborgd?

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Antwoord

RescEU is een onderdeel van het bredere Europese instrument voor civiele bescherming, het *Union Civil Protection Mechanism* (UCPM). Door het veranderende risicolandschap is het belang van het mechanisme de afgelopen jaren sterk toegenomen (hierover ontving uw Kamer op 14 december jl. ook een non-paper getiteld "*The Future of Strategic Crisis Management in the EU*"³⁹).

Het mechanisme is gebaseerd op solidariteit tussen de deelnemende lidstaten om Europese bijstand te coördineren in noodsituaties wanneer de nationale responscapaciteit onvoldoende is om een crisis het hoofd te bieden. Het mechanisme is veelzijdig en omvat onder andere uitwisselingen op expertniveau, zodat lidstaten gebruik kunnen maken van de kennis, kunde en het materieel van andere lidstaten. Dit stelt lidstaten in staat elkaar bij te staan met gespecialiseerde middelen en expertise. Interoperabiliteit speelt hierbij een rol; de EU waarborgt gestandaardiseerde procedures en organiseert regelmatig crisismanagementoefeningen op expertniveau, waaraan Nederland ook deelneemt. Hierdoor kunnen verschillende nationale systemen effectief samenwerken tijdens noodsituaties.

RescEU fungeert binnen het mechanisme als laatste redmiddel en bestaat uit capaciteiten die de Europese Commissie heeft aangeschaft om een additioneel vangnet te bieden. RescEU richt zich momenteel vooral op de opbouw van een Europese vloot van blusvliegtuigen. De inzet van Nederland is dat landen zelf blijven investeren in capaciteit. Tegelijkertijd erkent het kabinet ook de effectiviteitsvoordelen die het mechanisme, inclusief rescEU, met name rond natuurbranden biedt.

De coördinerende rol voor UCPM, en daarmee ook rescEU, is belegd bij de minister van Justitie en Veiligheid. Via UCPM kunnen lidstaten een oproep doen aan landen voor mensen, middelen en capaciteiten. Hierbinnen vallen ook de voorraden die beschikbaar zijn binnen rescEU. Ook Nederland kan hiervan gebruikmaken indien de situatie daarom vraagt. Bijvoorbeeld, via het communicatiesysteem 'CECIS' (*Common Emergency Communication and Information System*) vindt uitwisseling plaats van informatie en coördinatie van noodhulpoperaties tussen de deelnemende landen.

26. In het schriftelijk overleg over het BNC-fiche klimaatadaptatie gaf de minister aan de inzet van klimaatadaptatie in het Meerjarig Financieel

---

³⁹ Kamerstukken II 2023-2024, 2023D49402

Kader (MFK) over te laten aan het nieuwe kabinet. Hoe ziet de (nieuwe) minister de inzet in het MFK ten gunste van klimaatadaptatie?

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Antwoord

Klimaatadaptatie is een belangrijk thema voor Nederland en zal dan ook meegenomen worden in de integrale afweging van de kabinetsinzet voor het volgend MFK. Hierbij zal een integrale afweging moeten worden gemaakt tussen de verschillende beleidsprioriteiten.

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Financiering van de groene transitie

27. De leden van de BBB-fractie vragen op wat voor manieren de investeringsbereidheid versneld kan worden zonder dat dit het investeringsvermogen/vestigingsklimaat van Nederland schaadt.

Antwoord

De groene transitie gaat gepaard met een stevige investeringsopgave, waarbij zowel private als publieke investeringen van belang zijn. Om voldoende private investeringen aan te trekken is een sterke EU investeringsagenda nodig. Centraal hierin is dat eenduidig beleid de voorspelbaarheid en investeringszekerheid voor bedrijven vergroot. Doordat de ontwikkeling en uitrol van schone technologie en producten met name in de komende jaren plaats zal vinden, heeft de EU met een effectief investeringsbeleid een sterke kans om een voortrekkersrol te nemen in het ontwikkelen van de technologie van de toekomst. In de Commissiemededeling voor het aanbevolen 2040 klimaatdoel⁴⁰ wordt daarom ook een sterke koppeling gemaakt tussen verduurzaming en het concurrentievermogen van bedrijven. Op termijn zal dit het concurrentievermogen, het vestigingsklimaat en de weerbaarheid van de EU versterken. Om ook op de korte- en middellange termijn een gelijk Europees en mondiaal speelveld (en daarmee goed vestigingsklimaat) te realiseren, heeft de Commissie onder andere het *EU Emissions Trading System* (ETS)⁴¹ in combinatie met de *Carbon Border Adjustment Mechanism* (CBAM)⁴² ingesteld.

28. De leden van de BBB-fractie constateren dat er een groot tekort is aan financiële middelen op Europese schaal om alle doelstellingen van de groene transitie te behalen. Deze leden vragen of daarover wordt gesproken en of de conclusies van het onderzoek "road to net zero" van het Instituut Rousseau kloppen. Is het überhaupt mogelijk om de tekorten te bekostigen vanuit Nederland en de andere lidstaten?

Antwoord

De groene transitie vergt de modernisering van grote delen van de Europese economie. Producten, processen en diensten op basis van fossiele brandstoffen dienen vervangen te worden door duurzame alternatieven. Hiervoor zijn langdurige investeringen nodig in onderzoek, industrie en (productie)capaciteiten. Het onderzoeksrapport van *Instituut Rousseau* onderschrijft deze significante investeringsbehoefte, waarbij moet worden opgemerkt dat de methodologische onderbouwing van het rapport niet in detail kan worden gecheckt. De Europese Commissie heeft in haar *impact-assessment* voor het aanbevolen 2040 doel⁴³

⁴⁰ COM(2024) 63; *Kamerstuk II, 2023-24, 22 112, nr. 3916* (BNC-fiche)

⁴¹ Richtlijn (EG) 2003/87

⁴² Verordening (EU) 2023/956

⁴³ [SWD/2024/63 final Impact Assessment report Europe's 2040 climate target](#)

gesteld dat de benodigde investeringen voor 2040 en 2050 van een significante omvang zijn, maar historisch gezien niet uitzonderlijk zijn. Uit de *impact-assessment* bij de Commissiemededeling over het aanbevolen 2040 klimaatdoel blijkt ook dat verduurzaming zal leiden tot een significante vermindering in de EU-brede importkosten van fossiele brandstoffen. Daarnaast heeft de Commissie een schatting gemaakt van de kosten van klimaatverandering als er geen actie wordt ondernomen. Hieruit blijkt dat deze kosten veel hoger zijn dan de kosten die gemaakt moeten worden om de emissies te reduceren.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2024/192725

Bijlage(n)
1

Door een combinatie van publieke en private investeringen is het mogelijk om langdurig een hoog investeringsniveau te bereiken. Publieke investeringen zijn hierbij met name van belang voor specifieke, innovatieve technologieën en de vroege opschaling van nieuwe technologieën. Private investeringen zijn met name van belang voor sectoren die reeds een industriële toepassing hebben, van innovatie in productieprocessen tot de verdere opschaling van bestaande groene technologieën. Tot slot dient te worden opgemerkt dat investeringen in de groene transitie niet louter de transitie ten goede komen, maar tevens de Europese concurrentiekracht, onze weerbaarheid en het verdienvermogen versterken.

Natuurherstel

29. De leden van de NSC-fractie hebben meegekregen dat de Natuurherstelverordening bij de Milieuraad van 17 juni jl. is aangenomen en constateren dat deze nu geïmplementeerd dient te worden. Kan de minister aangeven hoe hij het proces voor de totstandkoming van het natuurherstelplan de komende twee jaar voor zich ziet? Welke rol ziet de minister daarin voor relevante partners zoals lagere overheden en de agrarische sector? Hoe zal de Kamer worden betrokken bij de totstandkoming van het natuurherstelplan? En hoe is de minister van plan rekening te houden met de recent aangenomen motie-Van Campen(Kamerstuk 21501-32, nr. 1657)?

Antwoord

Lidstaten moeten binnen twee jaar na inwerkingtreding van de Natuurherstelverordening een concept Nationaal Natuurherstelplan indienen bij de Europese Commissie, met concrete maatregelen voor de periode tot 2030 en met een doorkijk naar 2050. Uitgangspunt van het kabinet is uitvoering van de Natuurherstelverordening in lijn met de motie Van Campen⁴⁴ dat wil zeggen zonder nationale koppen, zoals ook benoemd in het Hoofdlijnenakkoord. Echter, ook zonder nationale koppen wordt de implementatie van de Natuurherstelverordening een uitdaging voor Nederland. Samenwerken met een groot scala aan relevante partners is van groot belang bij de totstandkoming van het natuurherstelplan. De Kamer zal worden betrokken bij de uitvoering van de Natuurherstelverordening en op een later moment verder worden geïnformeerd over het te volgen proces.

---

⁴⁴ Kamerstukken II, 2023-2024, 21 501-32, nr. 1657